

Industriālais kultūras piemineklis “Liepājas Karostas ūdenstornis”

Liepājas Karostas ūdenstorna apbūves komplekss celts laika periodā no 1903. līdz 1905. gadam kā Karostas apbūves kompleksa tehniska rakstura celtni, kuras galvenā funkcija bija apgādāt un nodrošināt Karostas teritoriju ar dzeramo ūdeni. Sarkano ķieģeļu būve ir unikāla savās industriālās arhitektūras būvformās ar Karostas apbūvei raksturīgajiem tēstu granīta bloku pamatiem un 19.,20 gadsimta industriālajiem objektiem raksturīgo celtniecības materiālu – sarkano ķieģeļu pielietojumu.

“Liepājas Karostas ūdenstornis ir raksturīga Liepājas Karostas apbūves kompleksa sastāvdaļa un šīs apbūves vertikālā dominante. Objekts ir izcils industriālās arhitektūras paraugs, kurš savās būvformās ir unikāls, salīdzinot ar citiem šīs tipoloģiskās grupas objektiem Latvijā”.

**no Latvijas Republikas Kultūras ministrijas Rīkojums Nr.2.1-1/132 par Liepājas Karostas ūdenstorna iekļaušanu Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā.*

2010. gadā Liepājas Karostas ūdenstornim tiek piešķirts vietējas nozīmes industriālā kultūras pieminekļa statuss „Liepājas Karostas ūdenstornis” ar valsts aizsardzības Nr.8737.

Industriālā pieminekļa saglabājamās vērtības ir: ārējais arhitektoniskais veidols un oriģinālā substance, ēkas būvapjoms un tajā pielietotie celtniecības materiāli, fasāžu logailu izkārtojums, arkojums un apdares detaļas, kā arī ēkā un blakus tai esošie tehnikas vēstures elementi.

Neskatoties uz pārbūvēm 20. gadsimta otrajā pusē, ir saglabājies liels oriģinālo un atdarināto detaļu klāsts – kāpnes, logi, iekšdurvis, ārdurvis, grīdas flīzes u.c., laika gaitā nobružājusies telpu apdare ir ar lielu kultūrvēsturisko vērtību.

VISPĀRĪGAS ZIŅAS PAR KAROSTAS ŪDENSTORNI

Adrese:	Ģenerāļa Baloža ielā 29, Liepāja, būves kadastra Nr.17000 002 0102 001.
Īpašnieks:	SIA “Liepājas ūdens”
Celtniecības periods:	1903-1905
Ēku komplekss:	ūdenstornis, mašīnmāja, dūmenis
Stāvu skaits:	5 virszemes stāvi, pazemes stāvu nav.
Kopējā telpu platība:	794 m ²
Ūdenstorna augstuma:	37 metri
Dūmvada augstums:	39 metri
Sākotnējā funkcija:	ūdensapgādes nodrošināšana Karostas rajonam

Esošās komunikācijas: ūdensvads, kanalizācija, elektrība, gāzes apkures sistēma

Vidējais nolietojums: 61%

Karostas ūdenstorņa kompleksa tehniskais stāvoklis ir apmierinošs un nerada šaubas par ēkas drošu ekspluatāciju.

Pietiekoši labā stāvoklī ir saglabājušies ūdenstorņa, mašīnmājas un dūmeņa pamati, cokola apdare, ārsienas, izņemot konstrukcijas zonas ūdenstorņa 5. stāvā un dūmeņa augšējā daļā, kas ir neapmierinošā stāvoklī.

Kopš 1989. gada ūdenstorni ūdensapgādes nodrošināšanai vairs neizmanto.

KAROSTAS ŪDENSTORŅA PĀRBŪVES PROJEKTS

2016. gada 2. februārī SIA “G.Vīksnas arhitektu birojs” veica Karostas ūdenstorņa Tehniskās apsekošanu un sagatavoja atzinumu.

2016. gadā arhitekte Kristīne Veinberga un celtniecības arheologs Juris Zviedrāns veica ēkas kultūrvēsturisko izpēti – ēkas arhitektoniski māksliniecisko izpēti un foto fiksāciju.

2016. gadā SIA “Arhitekta G.Vīksnas birojs” izstrādā Karostas ūdenstorņa būvprojektu “Ūdenstorņa ēkas pārbūve Ģenerāļa Baloža ielā 29, Liepājā”.

Būvprojekta apjoms

1. Piektā stāva un bēniņu līmeņa nesošo konstrukciju remonts, kurā ietilpst bēniņu pārseguma metāla siju pastiprināšana, mūra sienu plaisu enkurošana, aizpilde un sienu apdares atjaunošana, jumta koka konstrukciju remonts, jumta seguma un lietussūdens novadīšanas sistēmas sakārtošana.
2. Ūdenstorņa sienu plaisu enkurošana un plaisu aizpilde, iekšējās apdares remonts.
3. Ūdenstorņa ailu aizpildījuma remonts un logu ar vēsturisko dalījumu atjaunošana.
4. Ūdenstorņa pārseguma metāla siju attīrīšana no rūsas, pretkorozijas apstrāde un pārkrāsošana.
5. Ūdenstorņa iekšējo metāla konstrukciju kāpņu remonts.

6. Ūdenstorņa un vienkārtu apjoma grīdu remonts.
7. Vienkārtu apjoma jumta koka nesošo konstrukciju sakārtošana, jumta seguma nomaiņa un lietussūdens novadīšanas sistēmas sakārtošana.
8. Ēkas ārējo fasāžu izdrupušo ķieģeļu nomaiņa vai remonts, kā arī mūra šuvju atjaunošanas identiski vecajām.
9. Dūmeņa augšgala remonts.
10. Jauna žoga izbūve

SIA “Liepājas ūdens” meklē investorus, investīciju fondus, sadarbības partnerus u.c. ieinteresētos ATBALSTĪTĀJUS, lai kopīgiem spēkiem saglabātu un atjaunotu šo vienreizējo vēstures pieminekli!

VĒSTURISKĀ IZZIŅA

1890. gadā uz Pērkones kroņa muižas zemes sāk veidot atsevišķu militāru pilsētu, kuru vēlāk nosauc par Kara ostu. Ūdenstornis atrodas pie vēsturiskās ielas, kuru no 1894. līdz 20. gadsimta divdesmitiem gadiem sauca par Бассейная шоссе (Baseina šoseja), Бассейная поперечная линия, vēlāk līdz 1936. gadam - Baložu šoseja un Baložu līnija, sakarā ar tuvumā esošo cietokšņa pasta baložu staciju. 1936. gadā ielu pārsauc Latvijas Armijas kara ministra Ģenerāļa Jāņa Baloža vārdā. No 1955. gada 8. aprīļa iela nosaukta Jāņa Fabriciusa vārdā. 20.gadsimta beigās pārsaukta par Ģenerāļa Baloža ielu.

Līdz 1920. gadam tornis pieder Krievijas Kara ministrijai, no 1925. līdz 1940. gada 21. jūlijam Latvijas Republikas Kara ministrijai, bet pēc Otrā pasaules kara PSRS Aizsardzības ministrijai. Pēc Padomju armijas aiziešanas, ūdenstornis tiek nodots SIA “Liepājas Ūdens” bilancē. Precīzs ūdenstorņa celtniecības laiks nav zināms. Rakstītajos avotos tiek minēts laiks no 1903. līdz 1905. gadam. Pagaidām vienīgais zināmais avots ir Kronstatē iznākošās Baltijas flotes avīzes „Kotļin” 1907. gada Nr. 173., 1. augusta raksts „В двух словах о порту Александра III”, kur tiek pārņemta tautas naudas izšķērdēšana, ceļot tik lielisku un dārgu ūdenstorni. Projekta autors nav zināms, taču literatūrā tiek minēts Sankt-Pēterburgas arhitekts Stefans Gaļenzovskis (1863. - pēc 1921. gada)¹.

¹ Silakaktiņš G. www.letonika.lv/groups/default. Aizmirstā un neatklātā Liepāja.

20. gadsimta 60.gados notikusi liela pārbūve - nomainīts ūdens rezervuārs, uzbetonēti jauni 4.stāva pārsegumi, mašīnmājai piebūvētas divas piebūves, mainīts 1.stāva plānojums, nomainītas iekārtas, remontēti un daļēji nomainīti logi, ar stikla blokiem aizbūvētas ūdenstornā logu ailas.

2003. gadā SIA “Liepājas ūdens” veic remontdarbus, lai novērstu konstrukciju bojāšanos no nelabvēlīgas klimatiskās iedarbības. Tiek veikts ūdenstornā jumta konstrukcijas un skārda seguma remonts, to nomainot pret mīksto bituma-ruberoīda segumu. Jumta karnīžu dekoratīvie tornīši un ailes iesegtas ar cinkotu skārdu. Atjauno pirmā stāva torņa un mašīnu zāles - darbnīcas sešas logu vērtnes no koka, vēsturiskajā daļījumā un stiklojumā, pat ar raksturīgajiem kaplodziņiem. Veic teritorijas labiekārtošanu, stāda puķes un ierīko zālāju.

Kopš 2010. gada SIA “Liepājas ūdens” ievēro Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas Kurzemes reģionālās nodaļas norādījumus par Industriālā pieminekļa “Liepājas Karostas ūdenstornis” izmantošanu un saglabāšanu.

ŪDENSTORŅA FUNKCIJAS

Ūdenstornis ūdensapgādes sistēmā ir nepieciešams, lai uzlabotu ūdens piegādi patērētājiem, jo tvertne, kas ir izbūvēta ūdenstornī, izlīdzina nevienmērību starp patēriņu un ūdens padeves daudzumu ūdensapgādes sistēmā. Ja ūdensapgādes sistēmā rodas ūdens pārpalikums, tvertnē uzkrājas zināms ūdens daudzums, kuru var izmantot kā rezervi, ja rodas neparedzēti traucējumi ūdens piegādē, kā arī ugunsgrēka dzēšanai. Tvertne tiek novietota tādā augstumā, ka nodrošina ūdensapgādes sistēmā paredzēto spiedienu, tas arī nosaka ūdenstornā izbūves nepieciešamo augstumu.

Karostas ūdenstorņa darbību nodrošināja tvaika spēka iekārta ar diviem ogļu katliem, no kuriem viens tika turēts rezervē. Transmisija darbināja četrus sūkņus, no kuriem divi bija rezervē. Četri dziļurbumi nodrošināja ūdens padevi sūkņiem, kas to uzsūknēja torņa piektajā stāvā esošajā rezervuārā. Tomēr līdz Pirmajam pasaules karam Aleksandra III ostā ar torņa ūdeni nepietika, tādēļ to piegādāja tikai 4 stundas dienā.

Cauri torņa četriem stāviem izbūvētas pieplūstošā un atplūdes ūdensapgādes ķeta caurules, kas noslēdzas piektā stāva rezervuārā ar pārplūdes vārstu. Piektajā stāvā atradās ūdens uzpildes un apmaiņas rezervuārs ar grīdas laukumu 84m² un maksimālo tilpumu 218m³. Parasti rezervuārs tika piepildīts ar līmeni 2,40 – 2,60 m. Sākotnēji ūdens rezervuārs bijis montēts no kniedētām tērauda platēm ar iekšējo dalījumu sešās autonomās sekcijās.

20. gadsimta sešdesmitajos gados, ūdenstorņa izmantotāji, PSRS karaspēka pavēlniecība demontējusi starpsienas, cenšoties nodrošināt lielāku ūdens tilpumu, taču ūdens spiediens deformējis rezervuāru. Tā rezultātā nācies nojaukt oriģinālo kniedētā metāla rezervuāru. Tika uzstādīts metināts rezervuārs, sabojājot pamatnes un jumta pārsegumu konstrukcijas. Minētās manipulācijas pilgti raksturo padomju okupācijas laika domāšanas un rīcības voluntāro stilu.

Šobrīd viss vēsturiskais ūdens torņa komplekss ir SIA “Liepājas ūdens” pārraudzībā. Tas nav iekļauts centralizētās ūdensapgādes sistēmā, un tajā nenotiek nekāda darbība saistībā ar ūdensapgādi.